

правничної конференції (Рахів, 1-5 вересня 2005 р.), -Рахів.: ПП „Графіка”-2005.-С. 9-15

7. Попович С.Ю. Концепція структури Карпатської екомережі. Екологічний журнал «Жива Україна», №№ 9-10, 2006.- С 1.
8. Деодатус Ф., Проценко Л., Башта А.-Т. та ін. Створення екологічних коридорів в Україні. – К.: “Друкарня “Бізнесполіграф”, 2010. – 160 с.
9. Масікевич Ю.Г. Деякі аспекти формування екологічної мережі Чернівецької області в розвитку національної екологічної мережі України / Ю.Г. Масікевич, І.І. Чорней, І.В. Скільський та ін. // Екологія та ноосферологія – 2005. – Т. 16, № 3-4. – С. 33-39.

УДК 630*228.81: 630*9

РОЛЬ УЖАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ПРАЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ

Засць М.В.

Наведено історію створення Ужанського національного природного парку, характеристику лісів та результати інвентаризації пралісів на території Ужанського НПП. Проаналізовано розподіл пралісових ділянок за висотами над рівнем моря, експозицією та крутизною схилів.

In the paper is the history of the Uzhanskyi national natural park establishment described. A short characteristic of the forests of this Natural Park and results of the virgin forests inventory on their territory are presented. In addition the virgin forests distribution at the altitude, slopes exposition and steepness have been analysed.

Історія створення Ужанського НПП. Згідно з Указом Президента України від 27 вересня 1999 року №1230/99 площа Ужанського НПП становить 39159,3 га. У постійне користування парку надано 14904,6 га (38% від загальної площі парку), решта території – 24254,7 га (62%) включено до парку без вилучення у користувачів.

Історія створення природоохоронних об’єктів у межах сучасної території Ужанського НПП налічує вже близько 100 років. Витоки природоохоронної діяльності у цьому регіоні припадають на 1908-1912 рр., коли з метою збереження пралісових букових та яворово-букових угруповань у верхів’ях р.Стужиця Міністерством сільського і лісового господарства Австро-Угорської імперії був створений лісовий резерват “Стужиця” на площі 331,8 га, а у верхів’ях р.Уж (на лівобережжі) – лісовий резерват “Тихий” площею 14,9 га.

Після Першої Світової війни, коли Закарпаття увійшло до складу Чехословаччини (1919-1938 рр.), завдяки зусиллям відомого чеського геоботаніка-

лісівника професора А.Златніка, площа існуючих резерватів була розширена (“Стужиця” – до 560 га, “Тихий” – до 110 га). На хребті Явірник був створений однойменний резерват площею 130 га. В резерватах, які охоплювали пралісові екосистеми, були проведені фундаментальні педологічні і фітоценологічні дослідження та закладено перші в Карпатах моніторингові ділянки. В 40-50 роках ХХ ст. згаданим резерватам було завдано суттєвої шкоди. В кінці 1960-х – на початку 1970-х років деякі з резерватів (“Стужиця”, “Тихий”, “Явірник”) були відновлені на сусідніх з існуючими раніше ділянках вже у статусі заказників та пам’яток природи.

Згідно із лісотаксаційними описами 1968 року резерват “Стужиця” продовжував існувати і в радянські часи. До 1974 року він мав природоохоронну категорію флористичного заповідника і займав площу 839 га. В 1974 році Державним комітетом охорони природи Української РСР на базі згаданої природоохоронної території був організований ландшафтний заказник “Стужиця” республіканського значення на площі 2542 га. Однак тоді частина флористичного заповідника не увійшла до складу заказника, що позначилося на стані його збереженості. Ряд незначних за площею заказників та пам’яток природи був організований в 1984 та в 1990 роках.

Новий етап розвитку природоохоронних територій у межах сучасного Ужанського національного парку почався на початку 90-тих років ХХ ст.. Він пов’язаний із створенням в листопаді 1992 міжнародного польсько-словацького біосферного резервату (БР) “Східні Карпати”. За проектом українська сторона також повинна була увійти до складу цього міжнародного БР.

В 1993 році заказник “Стужиця” був розширений до 4435 га і увійшов у якості філіалу до складу Карпатського біосферного заповідника (КБЗ). До Стужицького масиву у постійне користування від попереднього землекористувача – Жорнавського лісокомбінату – перейшли квартали Новостужицького та Ставнянського лісництв.

В 1995 році було обґрунтовано створення на основі Стужицького масиву КБЗ регіонального ландшафтного парку (РЛП) “Стужиця” із власною дирекцією. Але рішення Закарпатських обласних органів місцевого самоврядування про створення РЛП було прийняте лише в 1998 році. Згідно нього площа РЛП становила 14665 га. У постійному користуванні парку знаходилось біля 4 тис.га.

В 1999 році на базі РЛП “Стужиця” був організований Ужанський національний природний парк загальною площею 39159,3 га. Більшість лісових угідь

правобережної частини річки Уж загальною площею 14904,6 га була передана національному парку у постійне користування.

У 1999 р. Ужанський НПП офіційно увійшов до складу Міжнародного біосферного резервату (МБР) “Східні Карпати” [4].

Характеристика лісів Ужанського НПП. Територія парку на 98,4% представлена лісовими землями. Питома вага вкритих лісовою рослинністю земель досить висока і складає 95,9% площі лісових земель.

Серед деревних порід домінує бук лісовий (76%), на другому і третьому місцях знаходяться ялина європейська (6%) і ялиця біла (5%).

У віковому відношенні структура вкритих лісовою рослинністю ділянок вкрай нерівномірна. Так, середньовікові деревостани становлять за площею 66%, молодняки – 15%, стиглі і перестійні – 13% і пристигаючі – 6% (рис. 1).

Рис. 1. Вікова структура лісів Ужанського НПП.

Залишки первісної природи на території Ужанського НПП. Ужанський національний парк був відкритий з нової сторони 28 червня 2007 року, коли ЮНЕСКО включив його букові праліси до Світової природної спадщини. У природному відношенні екосистеми Ужанського НПП є дуже цікавими і їх збереженню та вивченню потрібно приділити більше уваги.

Згідно із Всесвітнім Фондом Дикої Природи (WWF) і Міжнародним Союзом Охорони Природи (IUCN) до пралісу або первинного лісу відносять такий ліс, який не зазнав жодних змін під впливом людини. Дещо детальніше подано визначення терміну „праліс” у звіті міжнародної конференції захисту лісів Європи (MCFPE) у 1996 р., а саме як „лісовий масив, який ніколи не зазнавав людського втручання і у своїй структурі і динаміці демонструє природний роз-

виток. Його ґрунт, клімат, флора, фауна і життєві процеси не були ні зруйновані, ні змінені через лісокористування, випас худоби або інший прямий чи непрямий вплив людини” [1].

Голландське королівське товариство охорони природи разом з Карпатським біосферним заповідником на території Закарпаття в 2006-2007 роках реалізували проект “Праліси Закарпаття (Україна) як ядрові зони пан’європейської екологічної мережі”. Метою даного проекту було отримання об’єктивної картини про кількісний та якісний склад пралісових екосистем на території Закарпатської області.

Для здійснення робіт з інвентаризації та картування пралісів Закарпаття, дослідники використовували розроблені європейськими фахівцями методологічні підходи, які з успіхом були апробовані в Болгарії та Румунії [2].

За подібною методикою мною проводилась інвентаризація пралісів на території Ужанського НПП. У табл. 1-2 наведена площа ділянок, які віднесені до пралісових на вилученій території Ужанського НПП та на його території без вилучення у постійних землекористувачів (територія ДП „Великобerezнянське лісове господарство”).

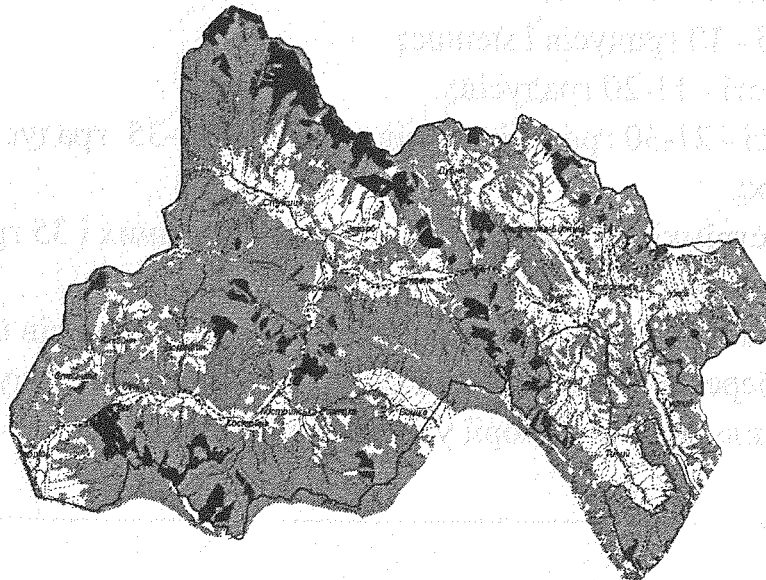
Таблиця 1

Площа пралісів на території Ужанського НПП

№ п/п	Природоохоронне науково-дослідне відділення	Площа ділянок, які віднесені до пралісів, га
1	Костринське	228,0
2	Жорнавське	148,9
3	Ново-Стужицьке	1041,7
4	Лубнянське	386,5
5	Ужоцьке	816,4
Всього по Ужанському НПП (вилучена територія)		2621,5

**Площа пралісів на території ДП „Великобerezнянське ЛГ”
(територія Ужанського НПП без вилучення у постійних землекористувачів)**

№ п/п	Лісництво	Площа ділянок, які віднесені до пралісів, га
1	Костринське	477,1
2	Жорнавське	185,9
3	Волосянківське	677,6
Всього по ДП „Великобerezнянське ЛГ”		1340,6

■ - Праліси.

Рис. 2. Розташування ділянок пралісів на території Ужанського НПП.

Орографічні особливості розташування пралісів. Нижче на рис. 3 наведений розподіл пралісів за висотами над рівнем моря. Як бачимо, в основному праліси збереглися в межах висот 601-1000 м н.р.м.: їх площа тут становить на вилученій території Ужанського НПП 2508,2 га і на території Ужанського НПП без вилучення у землекористувачів – 858,3 га.

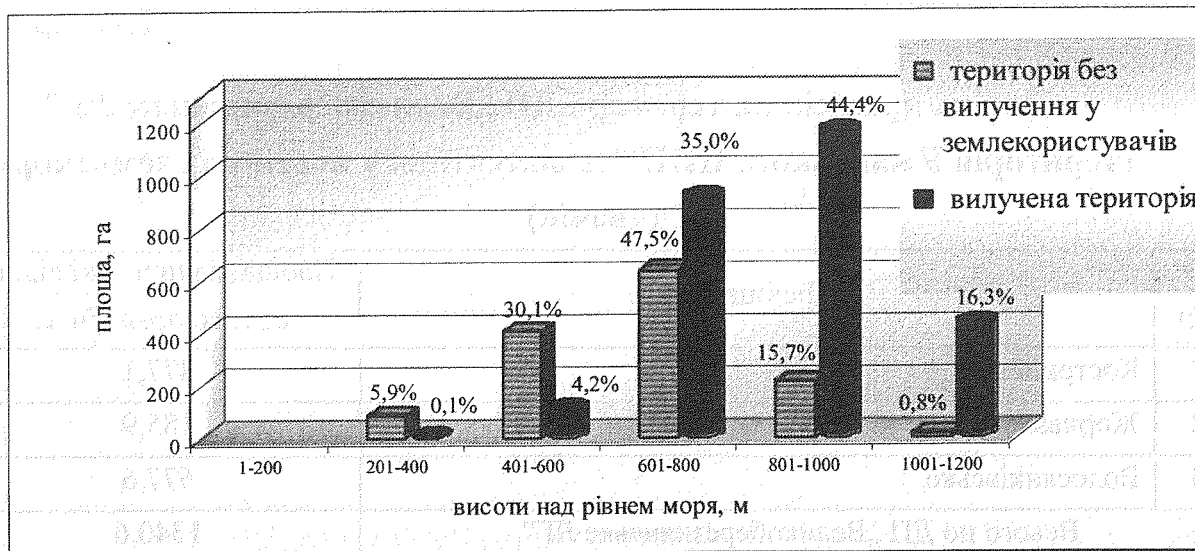

Рис. 3. Розподіл пралісів Ужанського НПП за висотою над рівнем моря.

За стрімкістю схили поділяються на:

- пологі - 10 градусів і менше;
- спадисті - 11-20 градусів;
- стрімкі - 21-30 градусів на південних і 21-35 градусів на північних схилах;
- дуже стрімкі - понад 30 градусів на південних і 35 градусів на північних схилах.

З рис. 4 можна побачити, що найбільші площі пралісів на території Ужанського НПП збереглися на стрімких схилах: 1946,8 га на вилученій території та 916,4 га на невилученій території у землекористувачів.

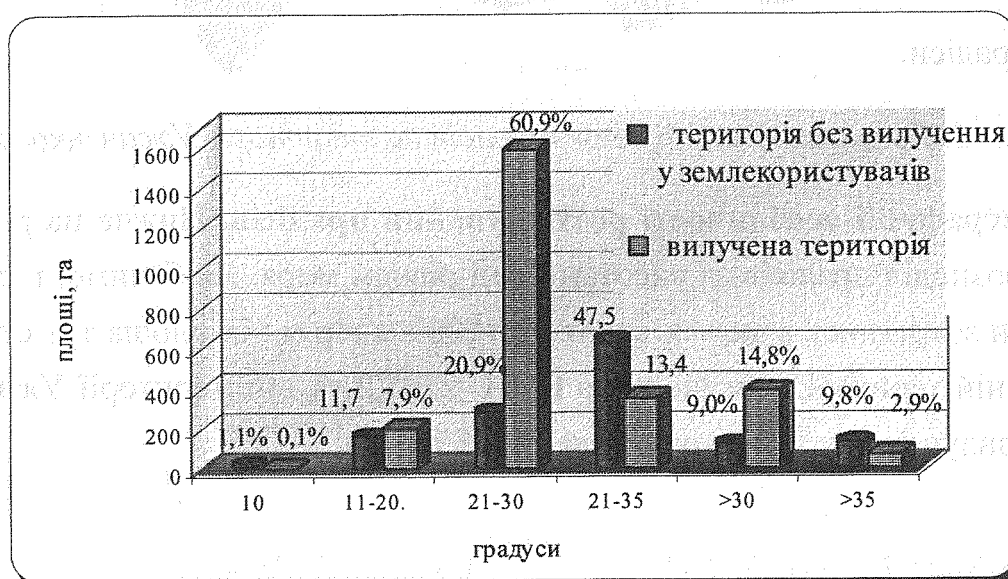

Рис. 4. Розподіл пралісів Ужанського НПП за стрімкістю схилів.

За експозицією схили поділяються на:

- південні, до яких належать також південно-східні, південно-західні та західні;
- північні, до яких належать також північно-східні, північно-західні та східні.

Як видно з рис. 5-6, на території Ужанського НПП більшість пралісових ділянок розташовані на схилах південної експозиції.

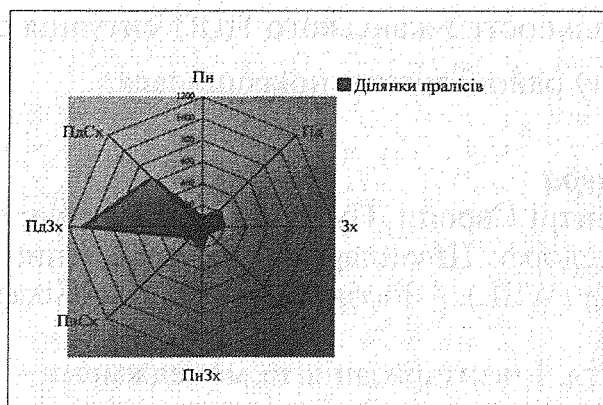

Рис. 5. Розподіл пралісів Ужанського НПП (вилучена територія) за експозицією схилів.

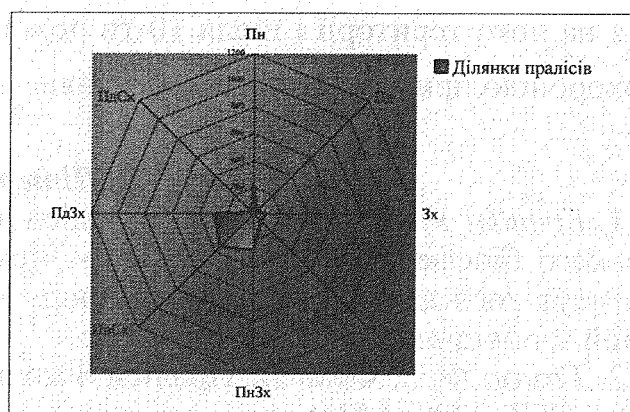

Рис. 6. Розподіл пралісів Ужанського НПП (територія без вилучення) за експозицією схилів.

Висновки. Історія створення Ужанського національного природного парку тривала, складна і повчальна. Вона свідчить про розуміння вже на початку ХХ ст. далекоглядними натуралістами значення територіальної охорони цінних пралісових екосистем не лише для збереження зникаючих видів флори та фауни, але й для підтримки екологічного балансу за зростаючого впливу людини на природне середовище [4].

Праліси збереглись в основному на віддалених, малодоступних ділянках. Це пов'язано з тим, що ще у 1870-1890 рр. у долині річки Уж вже існувала залізниця, а 1870-х рр. в сусідньому районі був побудований лісохімічний комбінат, який переробляв щорічно 70-80 тис.м³ букової деревини. Для задоволення потреб в деревині європейських ринків почалась масова експлуатація гірських природних лісів, яка стала причиною не лише зникнення унікальних пралісових фітоценозів та зниження поголів'я мисливської фауни, але й порушення гідрологічного режиму гірських річок. Згодом було побудовано кілька вузькоколії-

них лісових залізниць, що дало змогу розширити масштаби експлуатації гірських лісів [4].

Така тенденція продовжувалася до 1999 р. Але завдяки зарахуванню Ужанської долини до територій природно-заповідного фонду та створенню Ужанського національного природного парку вдалося зупинити широкомасштабну вирубку унікальних ділянок первісної природи.

Керівництво та працівники парку забезпечують ефективне збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів, що знаходяться на його території і після 10-ти років діяльності Ужанського НПП ситуація з охороною природи у Великоберезнянському районі значно покращилася.

Література

1. *Брендлі У.-Б., Довганич Я.* Праліси в центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника. - Бірменсдорф: Швейцарський федеральний інститут досліджень лісу, снігу і ландшафтів (WSL). – Рахів: Карпатський біосферний заповідник (КБЗ), 2003. - 192 с.
2. *Гамор Ф.Д., Фейн П.* Праліси Закарпаття. Інвентаризація та менеджмент. – Рахів: КБЗ, 2008. – 86 с.
3. *Стойко С.М.* Карпатам вічно зеленіти. – Ужгород: Карпати, 1977. - 176 с.
4. *Ужанський національний природний парк.* Поліфункціональне значення. – Львів: Меркатор, 2007. – 306 с.
5. *Comptarmot B., Hamor F.D.* Natural Forests in the Temperate Zone of Europe – Values and Utilisation. Birmensdorf :WSL, 2005. – 485 pp.

УДК 629.113

ОЦІНКА ДОСКОНАЛОСТІ КОНСТРУКЦІЇ АВТОМОБІЛЯ

Гришук О.К., кандидат технічних наук
Ковальчук Г.О.

У статті розглядаються питання оцінки досконалості конструкції за бальною схемою. При визначенні ефективності конструкції проводиться оцінка робочих процесів елементів конструкції та загальна оцінка автомобіля.

In the article the questions of estimation of perfection of construction are examined on a ball chart. At determination of efficiency of construction conducted estimations of workings processes of elements of construction and general estimation of car.

Вступ. На сьогоднішній день у світі нараховується більше мільярда автомобілів.